

Въведение

Прегледах бележките си и те не ми харесаха. Бях прекарал три дни в предприятията на фирмата „Юнайтед Стейтс Роботс“, но със същия успех можех да си остана вкъщи и да прелистя „Енциклопедия Телурика“.

Казаха ми, че Сюзън Келвин е родена през 1982 година, което значи, че сега е на седемдесет и пет. Това е всеизвестно. Напълно логично е, че корпорацията „Юнайтед Стейтс Роботс енд Мъкеникъл Мен“ също е на седемдесет и пет години, защото тъкмо в годината, когато се е родила доктор Келвин, Лорънс Робъртсън основава предприятието, което след време става най-необикновеният индустриален гигант в човешката история. Но и това е всеизвестно.

На двайсет години Сюзън Келвин участва в онзи семинар по психоматематика, на който доктор Алфред Ланинг от „Ю. С. Роботс“ демонстрира първия подвижен говорещ робот. Това бил огромен тромав и грозен робот, миришещ на машинно масло и предназначен за мините, които проектирал да бъдат разработени на Меркурий. Но той можел да говори, и то смислено.

Сюзън не взела думата на този семинар; не се изказала и в последвалите бурни дискусии. С каменно изражение и хипертрофиран интелект, това момиче, необщително, безинтересно и безцветно, се бранело от един свят, който не му допадал. Но още тогава, следейки дискусиите, усетила как в нея се разгаря със студен пламък страстта към тези науки.

През 2003 година тя завършва Колумбийския университет и започва аспирантска работа по кибернетика.

Изобретенията от Робъртсън позитронни мозъчни връзки затъмняват всичко, постигнато в средата на ХХ век в областта на изчислителните машини. Цели мили релета и фотоелементи отстъпват място на порестата платиноиридиева топка с размер на човешки мозък.

Сюзън се научава да изчислява параметрите, необходими за определяне на допустимите изменения в електронния мозък, и да разработва такива схеми, които дават възможност да се предвиди как точно ще реагира той на дадени дразнители.

През 2008 година тя получава докторат и постъпва в „Ю. С. Роботс“ като робенсихолог, с което става първият виден специалист в тази нова научна област.

По това време Лорънс Робъртсън е все още председател на корпорацията, а Алфред Ланинг ръководи научноизследователската работа.

За петдесет години – пред собствения ѝ поглед – човешкият прогрес изменя своето русло и прави скок.

Сега тя се оттегля от работа – доколкото това е възможно за нея. Във всеки случай позволила е на вратата на досегашния ѝ кабинет да бъде поставена табелка с друго име.

Това е по същество всичко, което бях записал. Имах и дълъг списък с нейните публикации и с патентите на нейно име; имах и точната хронология на служебните ѝ повишения. С една дума, знаех до най-малки подробности официалната ѝ биография.

Но ми трябваше нещо друго. Очерците, които подготвих за „Интерпланътери Прес“, изискваха повече. Много повече.

И аз ѝ обясних това.

– Доктор Келвин – казах колкото е възможно по-любезно, – хората не правят разлика между вас и „Ю. С. Роботс“, за тях това е едно и също. С вашата оставка се слага край на цяла една епоха и...

– Интересува ви човекът, живият човек, нали?

Тя не ми се усмихна. Имам чувството, че никога не се е усмихвала. Но острите ѝ очи ме гледаха спокойно, без гняв. Усетих как погледът ѝ ме прониза чак до тила, и разбрах, че съм съвсем прозрачен за нея; и че всички са така прозрачни.

Но независимо от това отвърнах:

– Именно.

– Човекът у работа? Тук има някакво противоречие.

– Не, докторе, човекът у вас.

– Та и мен самата наричат робот. Сигурно вече са успели да ви кажат, че у мен няма нищо човешко.

Наистина ми бяха казали такова нещо, но по-добре бе да го премълча.

Тя стана от стола. Не беше висока и изглеждаше крехка. Последвах я до прозореца.

Канцелариите и заводите на „Ю. С. Роботс“ приличаха на малък, добре планиран град. Той се разстилаше пред нас, равен като снимка от птичи полет.

– Когато постъпих тук – поде тя, – ме настаниха в малка стаичка в една сграда, която се намираще ей там, дето е сега пожарната. После събориха тази сграда – тогава вие още не сте били роден. В стаичката работеха още трима души. На мен се падаше половин бюро. Всички работи се произвеждаха в една сграда. Седмично производство – три броя. А вижте сега.

– Петдесет години не са малко време – казах аз, понеже не можах да измисля нищо по-свястно.

– Когато човек вече ги е преживял, те са миг – възрази тя. – Просто да се чудиш кога са се изнизали.

Тя се върна при бюрото си и седна пак на стола. Изражението ѝ оставаше непроменено, но ми се стори, че е натъжена.

– На колко години сте? – заинтересува се тя.

– Трийсет и две – отвърнах аз.

– Значи не помните как е изглеждал светът без работи. Беше време, когато човекът се изправяше сам пред Вселената, сам, без приятели. Сега той има помощници, същества, които са по-силни от него, по-надеждни, по-работоспособни и които са му безрезервно предани. Човекът вече не е сам. Мислили ли сте някога за това?

– Да си призная, не. Може ли да цитирам тези ваши думи?

– Може. За вас роботът си е робот. Механизми и метал, електричество и позитрони... Разум в желязо! Създаван от човека! И при необходимост – унищожаван от човека! Но вие никога не сте работили с работи и затова не ги познавате. Те са по-чисти и по-добри от нас.

Опитах се да я подтикна внимателно:

– Бихме се радвали да ни кажете още нещо, да изложите вашите възгледи за роботите; вие знаете толкова много за тях. „Интърпланътери Прес“ обхваща цялата Слънчева система. Милиарди потенциални слушатели, доктор Келвин! Те трябва да чуят какво ще кажете за роботите.

Но не беше нужно да я подтиквам. Тя дори не ме слушаше, а продължи:

– Всичко това можеше да се предвиди още от самото начало. Тогава продавахме работи за работа на Земята – продавали са дори преди мое време. Разбира се, тогава роботите още не можеха да говорят. Впоследствие започнаха да приличат повече на човека и тогава се вдигнаха протести. Профсъюзите протестираха, защото се опасяваха от безработица, ако роботите изместят хората; разни религиозни организации протестираха, ръководейки се от своите предразсъдъци и суеверия. Всичко това беше смешно и съвсем ненужно. И все пак то се случи.

Записвах думите ѝ на джобния си магнетофон, като гледах да не забележи през джоба движенията на ръката ми. Ако човек се поупражнява, може да работи с магнетофончето, без да го вади от джоба.

– Да вземем случая с Роби – продължи тя. – Аз не познавам този робот. Разглобили са го като безнадеждно остарял една година преди да постъпя в компанията. Но видях момиченцето в музея...

Тя млъкна. Аз също млъчах. Очите ѝ се замъглиха, а мислите ѝ полетяха към миналото. Трябваше да прелетят през толкова много години.

– Разказаха ми за този робот по-късно, но когато ни наричат създатели на демони и осквернители, винаги се сецам за него. Роби е бил ням робот. Не е можел да говори. Произвели са го в 1996 година, когато още не е имало сегашната съвсем тясна специализация на роботите, и е бил продаден да служи като гувернантка...

– Какво?

– Да, като гувернантка.

Роби

– Деветдесет и осем... деветдесет и девет... сто!

Глория свали от очите си пълничката ръчица, с която ги закриваше, и постоя така за миг, бърчейки нос и примигвайки от слънцето. После, като се мъчеше да гледа едновременно във всички посоки, отстъпи дебнешком на няколко крачки от дървото, на което жумеше.

Проточи врат, за да разузнае какво е положението в хрусталака вдясно, след това се отдалечи още няколко крачки от дървото, за да може да надникне в самата сърцевина на хрусталака. Дълбоката тишина се нарушаваше само от непрестанното бръмчене на насекомите и от време на време – от чуруликането на някоя неуморна птичка, която не се плашеше от обедния зной.

Глория се нацупи.

– Ако не е в къщата, на! А милион пъти съм му казвала, че това не е честно.

Стиснала здраво устенца, сбърчила сърдито чело, тя закрачи решително към двуетажната къща от другата страна на автомобилната алея.

Когато чу зад себе си шумолене, последвано от отмерения тропот на металически нозе, беше вече късно. Тя се обърна светкавично и видя своя приятел, който, излязъл вече от скривалището си, се носеше победоносно към дървото.

Глория запищя от отчаяние.

– Чакай, Роби! Не е честно! Нали обеща, че няма да излизаш, докато не те намеря!

Със своите крачета тя, разбира се, не можеше да догони гигантските крачки на Роби. Но малко преди да стигне до дървото, Роби забави рязко ход и Глория с последно отчаяно усилие се стрелна запъхтяна покрай него и докосна заветния ствол.

Тържествуваща, тя се обърна към верния Роби и отплащайки се с черна неблагодарност за направената жертва, взе да му се присмива жестоко, че не можел да тича.

– Роби не може да тича! Роби не може да тича! – крещеше до пресипване тя с осемгодишното си гласче. – Винаги мога да го надбягам! Винаги мога да го надбягам! – повтаряше тя пронизително.

Роби, естествено, не отговаряше. Вместо това се престори, че иска да избяга от нея, я Глория хукна след него.

Но той така ловко се извърташе и изплъзваше, че тя се мятеше безпомощно ту на една, ту на друга страна и когато протегнеше ръце да го хване, те оставаха празни.

– Роби! Стой! – крещеше момиченцето, задъхвайки се от смях.

Но ето че в един миг той се обърна, грабна я и я завъртя около себе си: стори ѝ се, че целият свят изведнъж се провали – някъде в синята бездна долу, към която протягаха жадно клони зелените дървета. След това Глория се озова отново на тревата. Беше се притиснала до крака на Роби и все още се държеше здраво за един от твърдите му метални пръсти.

След малко успя да си поеме дъх. Опита се напразно да оправи разрошените си коси, имитирайки несъзнателно движенията на майка си, и се извърна назад да види дали не си е скъсала роклята. После шляпна Роби по туловището.

– Лошо момче! Ще те напляскам.

Роби се сви и вдигна ръце, за да заварди лицето си, тъй че тя трябваше да добави:

– Не се бой, Роби, няма да те напляскам. Само че сега е мой ред да се крия, щото ти имаш по-дълги крака, а и обеща да не излизаш, докато не те намеря.

Роби кимна с глава – малък паралелепипед със заоблени ъгли, съединен посредством начленено стъбло с туловището – подобен, но доста по-голям паралелепипед. Той се обърна послушно към дървото. Тънка метална пластинка се спусна над светещите му очи, а от вътрешната част на туловището му се разнесе равномерно звучно тик-так.

– Няма да поглеждаш... и няма да прескачаш числа, като броиш! – предупреди го Глория и хукна да се крие.

Секундите се отмерваха точно и на стотната клепачите на Роби се вдигнаха и червените му светещи очи огледаха поляната. Спряха за миг на късче пъстра басма, което се подаваше иззад един голям камък. Той направи няколко крачки към камъка, за да се увери, че зад него наистина се крие Глория. Тогава започна да пристъпва бавно към скривалището ѝ, като гледаше да не се отклонява от правата между Глория и дървото. Когато Глория беше вече съвсем наяве и не можеше дори да си въобразява, че не я виждат, Роби протегна към нея ръка, а с другата се удари по крака, който иззвънтя. Глория се показа нацупена.

– Ти поглеждаше! – извика тя най-нахално. – И освен това ми омръзна да играем на криеница. Искам да ме поносиш.

Но обиден от това несправедливо обвинение, Роби седна внимателно на земята и отказа, въртейки тежко глава. Глория начаса смени тона и взе да го увещава нежно:

– Хайде, Роби. Знам, че не си поглеждал, казах го само на шега. Хайде да ме поносиш.

Но Роби не се поддаваше лесно на такива увещания. Забил поглед в небето, той пак завъртя глава – този път още по-изразително.

– Моля ти се. Роби, много те моля да ме поносиш. – Тя го прегърна през врата с розовите си ръчички и го стисна. После настроението ѝ се промени изведнъж и тя отстъпи от Роби. – Ако не ме поносиш, ще плача.

И лицето ѝ се изкриви, готово за плач.

Но коравосърдечният Роби не обърна никакво внимание на тази страшна опасност и завъртя глава трети път. Тогава Глория реши да пусне най-силния си коз.

– Ако не ме поносиш – разпали се тя, – няма да ти разказвам вече приказки, да си знаеш! Нито една!

Роби капитулира незабавно и безусловно пред този ултиматум. Той закима така усилено, че металният му врат зазвънтя. После вдигна внимателно момиченцето и го сложи на широките си плоски плещи.

Сълзите, с които Глория го заплашваше, се изпариха начаса и тя закрещя от радост. Металната кожа на Роби с постоянна температура от 21 градуса, поддържана от нагревателните елементи, беше толкова приятна на пипане. А какъв чуден звук издаваха гърдите му, по които тя удряше ритмично с пети.

– Ти си самолет, Роби, голям сребрист самолет. Само разпери ръце. Трябва да ги разпериш. Роби, иначе как ще станеш самолет?

Срещу такава логика нямаше какво да се възрази. Ръцете на Роби се превърнаха в криле, които пореха въздуха, а самият Роби стана сребрист самолет. Глория завъртя главата на работа и се наклони надясно. Той направи остър завой. Тя снабди самолета с мотор, който заработи: „Б-р-р-р“, а после и с оръжия: „Па-па-па-па, та-ка-та-ка-та-ка-та-ка“. Преследваха ги пирати и оръдията косяха преследвачите като трева.

– Още един падна... Още двама! – крещеше тя. После се разпореди важно: – По-бързо, момчета! Боеприпасите са на привършване!

Тя се прицелваше смело през рамо, а Роби се превърна в тъпонос космически кораб, който се носеше с максимално ускорение в пространството.

Прекося поляната и стигна до високата трева на другия край, където спря така внезапно, че зачервената пилотка изпищя. После я остави на мекия зелен килим.

Задъхана, Глория възкликваше тихо, на пресекулки:

– Ох... ох... това се казва... самолет!

Роби я изчака да си поеме дъх, после я подръпна лекичко за щръкналия кичур коса.

– Искаш ли нещо? – попита Глория и облещи очи, уж че недоумява, но тази евтина хитрост не можа да измами огромната „гувернантка“. Роби я дръпна по-силно за косите.

– О, разбирам. Искаш приказка.

Роби закима.

– Коя!

Роби описа с пръст полукръг във въздуха.

Детето запротестира:

– Пак ли? Милион пъти съм ти разказвала за Пепеляшка. Как не ти омръзна? И тя е за малки деца.

Втори полукръг във въздуха.

– Добре тогава.

Глория се намести по-удобно, прехвърли през ум всички подробности на приказката (и собствените си разнообразни добавки) и започна:

– Готов ли си? Така... Имало едно време едно красиво момиче, което се казвало Ела. То имало ужасно жестока мащеха и две много грозни и много жестоки доведени сестри...

Глория приближаваше най-интересното място на приказката – вече биеше полунощ и всичко отново се превръщаше в първоначалния си вид, а Роби слушаше напрегнато, с пламнали очи – и тъкмо тогава я прекъснаха.

– Глория!

Това беше раздраженият глас на жена, която вече бе извикала не един път и у която, ако се съди по нервния тон, безпокойството се превръщаше в истинска тревога.

– Мама ме вика – каза Глория, не особено доволна. – Я ме отнеси до къщи, Роби.

Роби се подчини с готовност, защото нещо му подсказваше, че е по-добре заповедите на госпожа Уестън да се изпълняват без никакво бавене. Бащата на Глория рядко биваше вкъщи денем освен в неделя – а днес беше неделя, – но когато се случеше вкъщи, личеше, че е благ човек, който разбира хората. Ала майката на Глория беше постоянен източник на безпокойство за Роби и все нещо го караше да стои по-далеч от нея.

Госпожа Уестън ги видя още щом се подадоха от високата трева и се прибра да ги изчака вътре.

– Пресипнах да викам, Глория – скара се тя. – Къде беше?

– Бях с Роби – отвърна Глория с треперещ глас. – Разказвах му „Пепеляшка“ и забравих, че е време за вечеря.

– А Роби не можа ли да се сети? – Тя сякаш едва сега си спомни за присъствието на робота и се обърна към него: – Свободен си, Роби. Сега тя не се нуждае от теб. И не идвай, докато не те повикам – добави грубо тя.

Роби тръгна към вратата, но се поколеба, като чу, че Глория надигна глас в негова защита:

– Чакай, мамо, нека остане. Не съм му доразказала приказката. Обещах да му разкажа „Пепеляшка“, а не съм свършила.

– Глория!

– Той ще стои кротко, честна дума, мамо, няма дори да усетиш, че е тук. Ще седне там на стола в ъгъла и няма да обели дума... искам да кажа, няма да прави нищо. Нали Роби?

В отговор Роби кимна с масивната си глава.

– Глория, ако не млъкнеш, няма да видиш Роби цяла седмица.

Детето наведе глава.

– Добре де. Но „Пепеляшка“ е любимата му приказка, а аз не успях да я довърша. Той толкова я обича.

Роботът си излезе с тъжни стъпки, а Глория преглътна сълзите си.

Джордж Уестън се чувстваше чудесно. За него вече бе станало навик в неделя следобед да се чувства чудесно. Вкусно, обилно ядене, удобен, мек стар диван, на който да се изтегнеш, нов брой на „Таймс“, домашни пантофи на краката и никаква риза, която да те притеснява – как да не се чувстваш чудесно?

Обаче влизането на жена му предизвика недоволство у него. След десетгодишен брачен живот той все още имаше глупостта да я обича и не ще и дума, винаги ѝ се радваше, но следобедната почивка в неделя беше свещена за него, а за да се чувства човек чудесно – както той разбираше това, – му бяха необходими поне два-три часа пълна самота. Затова заби поглед в последните съобщения за експедицията на Лефебр и Йошида за Марс (този път те бяха

стартирала от лунната станция и имаше голяма вероятност да успеят) и се направи, че не забелязва жена си.

– Джордж!

– Ммм?

– Джордж, чуваш ли ме? Остави този вестник и ме погледни!

Вестникът изшумоля на пода и Уестън обърна към нея уморено лице.

– Какво има, мила?

– Знаеш много добре, Джордж. Става дума за Глория и за онази отвратителна машина.

– Коя отвратителна машина?

– Не се прави, че не разбираш за какво говоря. Имам предвид робота, който Глория нарича Роби. Той не я оставя нито за минута.

– Че защо трябва да я оставя? Нали това му е работата – да се грижи за нея. И той съвсем не е отвратителна машина. Това е най-добрият робот, който човек може да купи. Помня много добре, че ми струваше половингодишна заплата. Но си заслужаваше парите: по-умен е от половината ми подчинени.

Той понечи да вземе пак вестника, но жена му се оказа по-бърза и го дръпна далеч от него.

– Чуй ме, Джордж! Не искам да поверявам детето си на машина, та колкото ще да е умна тя. Машината няма душа и дявол я знае какви ги мисли. Не може да се оставя едно дете на грижите на някаква железария.

Уестън се намръщи:

– Кога стигна до този извод? Той вече две години е с Глория и досега не съм забелязал да си се разтревожила от това.

– В началото беше друго. Новост все пак. И се оказа голяма помощ за мен. Пък и беше много модерно. А сега... не зная. Съседите...

– Съседите нямат нищо общо с това. Чуй какво ще ти кажа! На работа можеш да разчиташ много повече, отколкото на някаква гувернантка. Всъщност Роби

е конструиран само с една цел – да се грижи за малки деца. Целият му „манталитет“ е нагоден именно за тази цел. Дори да иска, не може да не бъде верен, любещ, мил. Просто така е устроен. А не за всеки човек можеш да кажеш това.

– Но нещо може да се повреди. Някаква там... – Госпожа Уестън не беше много наясно с устройството на роботите. – Някаква пружинка може да се скъса и тогава това ужасно нещо ще се разлудее и...

Не ѝ достигнаха сили да довърши мисълта си, но тя беше достатъчно ясна.

– Глупости – възрази Уестън и неволно потръпна. – Това е просто смешно. Когато купихме Роби, разговаряхме надълго и нашироко за Първия закон на роботиката. Знаеш много добре, че роботът не може да навреди на човека; при най-малкия признак, че може да бъде нарушен Първият закон, роботът става напълно негоден. И не може да бъде другояче – това е изчислено математически. Освен това два пъти в годината у нас идва механик от „Ю. С. Роботс“ и прави основен преглед на Роби. Не, няма опасност с него да се случи нещо. По-скоро ние с теб ще полудеем, отколкото той да се повреди. И как си представяш да го откъснеш от Глория?

Той пак протегна ръка, но този път жена му изхвърли вестника в другата стая.

– Там е цялата работа, Джордж. Тя няма да иска да играе с друг. Наоколо има сума момченца и момиченца, с които би трябвало да дружи, но тя не ще. Ако не я накарам, не се доближава до тях. Дете не се възпитава с роботи. Нима не искаш тя да се развива нормално? Нима не искаш да заеме своето място в обществото?

– Ти воюваш с призраци, Грейс. Представи си, че Роби е куче. Стотици деца предпочитат да прекарват времето си с кучето, отколкото с родителите.

– Кучето е друга работа, Джордж. А ние на всяка цена трябва да се отървем от този отвратителен робот. Можеш да го препродадеш на компанията. Аз питам и ми казаха, че може.

– Ти си питала? Слушай, Грейс, нека не задълбаваме повече. Ще държим работа, докато Глория поотрасне – и да не си повдигнала вече този въпрос!

След тези думи той излезе ядосан от стаята.

След два дни госпожа Уестън причака мъжа си на прага.

– Длъжен си да ме изслушаш, Джордж. В градчето роптаят.

– Защо? – попита Уестън. Той влезе в банята и оттам се разнесе такъв шум от вода, който би могъл да заглуши всякакъв отговор.

– Заради Роби.

Уестън излезе от банята с пешкир в ръка и гневно, зачервено лице.

– Какви ги говориш?

– Това се мъти отдавна. Мъчех се да се правя, че не забелязвам нищо, но не мога. Почти всички смятат, че Роби е опасен. Вечер не пускат децата си дори да припарят до нашата къща.

– А ние как му поверяваме детето си!

– Нали знаеш, хората не разсъждават в такива случаи.

– Тогава да вървят по дяволите.

– Това не разрешава въпроса. Нали ходя да пазарувам, нали всеки ден се срещам с тези хора. А в Ню Йорк се отнасят вече много по-строго с роботите. Тези дни е издадена наредба, с която се забранява работи да се движат по улиците от залез до изгрев-слънце.

– Да, но на мен кой може да ми забрани да държа робот в къщата си? Грейс, ти започваш нова офанзива, това ми е съвсем ясно. Но тя е безполезна. Моят отговор си остава не и не! Роби ще остане у нас.

Но той обичаше жена си и което е още по-лошо, тя знаеше това. В края на краищата гордият Джордж Уестън не беше нищо повече от мъж, а жена му прибягваше до всички възможни хитрини, от които по-безхитростният и по-коректен пол с право се страхуваше.

През следващата седмица Уестън десет пъти се провиква: „Роби остава. Край!“, но всеки път гласът му звучеше все по-неуверено и тези думи се съпровождаха от все по-силно пухтене.

Накрая дойде денят, в който Уестън пристъпи с виновен вид към дъщеря си и ѝ предложи да я заведе на един изключителен визивокс в градчето.

Глория плесна радостно ръце.

– А Роби може ли да дойде?

– Не, моето момиче – отвърна той и потръпна при звука на собствения си глас, – на визивокса не пускат работи. Но когато се върнем, ще му разкажеш всичко.

Той произнесе последните думи със запъване и извърна поглед встрани.

Глория се върна вкъщи преливаща от радост, защото визивоксът се оказа наистина необикновено зрелище.

Тя едва изчака баща си да паркира реактивния автомобил в подземния гараж.

– Да видиш сега, като разкажа на Роби, татенце. Ама така ще му хареса! Особено когато Франсис Фран отстъпваше ле-е-екичко, ле-е-екичко назад и – аха! – да падне в ръцете на човека леопард, но успя да избяга. Татенце, на Луната има ли наистина човеци леопарди?

– Вероятно... няма – отвърна разсеяно Уестън. – Това е измислено само така, за смях.

Той не можеше да се мае повече около автомобила. Не можеше да избегне това, което предстоеше.

Глория затича през поляната.

– Роби! Роби!

Но изведнъж се спря при вида на красивото куче, което въртеше опашка пред антрето и я гледаше със сериозните си кафяви очи.

– Ах, какво хубаво куче! – Глория изкачи стъпалата, приближи се предпазливо до кучето и го погали. – За мене ли е, татенце?

Майката се присъедини към тях.

– За теб е, Глория. Виж го какво е хубаво – мекичко и пухкавичко. И е много добро. Обича малки момиченца.

– Знае ли да играе разни игри?

– Разбира се. Знае всякакви номера. Искаш ли да видиш?

– Искам. Искам и Роби да го види. Роби-и-и! – Тя млъкна и сбърчи вежди. – Ако не се е сврял в стаята си, на. Сърди ми се, защото не го заведох на визивокса. Татенце, ще трябва ти да му обясниш. На мен може да не повярва, но ако ти му кажеш, ще разбере.

Уестън стисна устни. Погледна жена си, но не успя да привлече погледа ѝ.

Глория се завъртя на един крак и хукна по стълбите, крещейки:

– Роби-и-и! Ела да видиш какво са ми донесли мама и татко! Имам си куче. Роби-и-и!

След минута детето се върна уплашено.

– Мамо, Роби го няма в стаята. Къде е?

Никакъв отговор. Джордж Уестън се покашля и изведнъж прояви много голям интерес към плуващия по небето облак.

Гласът на Глория затрепери. Беше готова да се разплаче.

– Къде е Роби, мамо?

Госпожа Уестън седна и притегли нежно дъщеря си.

– Не се тревожи, Глория. Роби си е отишъл, струва ми се.

– Как така си е отишъл? Къде? Къде е отишъл, мамо?

– Никой не знае, миличка. Просто си е отишъл. Търсихме го, търсихме го, търсихме го, но не можахме да го открием.

– И какво, няма ли да се върне вече? – Очите ѝ се разшириха от ужас.

– Може би скоро ще го намерим. Ще продължим да го търсим. А ти през това време си играй с това хубаво кученце. Я го виж! Казва се Мълния и може да...

Но очите на Глория вече преливаха от сълзи.

– Не искам това противно куче. Искам си Роби! Искам да ми намерите Роби.

Вече толкова я болеше, че не можеше да изрази чувствата си с думи, и ревна с глас.

Госпожа Уестън потърси с поглед помощ от мъжа си, но той само пристъпваше мрачно от крак на крак и не откъсваше поглед от небето. Тогава тя сама се зае да утешава дъщеря си.

– Защо трябва да плачеш, Глория? Роби е само една машина, стара мръсна машина. Той не е живо същество.

– Не! Той не е никаква машина! – изкрещя настървено Глория, забравяйки граматиката. – Той е човек като теб и мен и е мой приятел. Искам да се върне, мамо. Ох, как искам да се върне.

Майка ѝ въздъхна безпомощно и остави Глория да потъгува сама.

– Нека се наплаче – каза тя на мъжа си. – Детската мъка не трае дълго. След няколко дни ще забрави, че този отвратителен робот изобщо е съществувал.

Но времето показва, че госпожа Уестън е попрекарила с оптимизма. Разбира се, Глория престана да плаче, но престана и да се усмихва. Всеки ден ставаше все по-мълчалива и мрачна. Постепенно нещастният ѝ вид започна да се отразява зле на госпожа Уестън и единственото, което я възпираше да отстъпи, беше невъзможността да признае своето поражение пред мъжа си.

Една вечер тя, кипяща от яд, влетя в гостната, тръшна се на един стол и скръсти ръце.

Мъжът ѝ проточи врат и погледна над вестника.

– Какво има, Грейс?

– Да му се не види и детето! Днес се принудих да върна кучето. Глория просто не може да го гледа, така ми каза. Ще ме подлуди това дете.

Уестън остави вестника и в погледа му проблесна искрица надежда.

– Дали... дали да не вземем пак Роби? Знаеш ли, това е напълно възможно. Ще вляза във връзка с...

– Не! – отсече тя мрачно – Не искам да чуя за това. Няма да се предадем толкова лесно. Детето ми няма да бъде възпитавано от робот, та ако ще да са нужни години, за да я отвикна от Роби.

Разочарован, Уестън вдигна пак вестника.

– Ако караме така още година, ще побелея преждевременно.

– Човек само помощ да чака от теб – отвърна тя студено. – Глория се нуждае от смяна на обстановката. Тук тя няма да забрави Роби, естествено. Как ще го забрави, когато всяко дърво и всеки камък ѝ напомнят за него! Не зная дали бихме могли да изпаднем в по-глупаво положение. Представяш ли си – дете, което крее заради някакъв си робот!

– Не се отклонявай. Каква смяна на обстановката си измислила?

– Ще я заведем в Ню Йорк.

– В града! През август! Ти знаеш ли какво значи Ню Йорк през август? Непоносим ад.

– Милиони живеят в този ад.

– Защото няма къде да отидат. Иначе не биха останали там.

– Да, сега и на нас ни се налага да поживеем там. Заминаваме незабавно – още щом уредим едно-друго. В града Глория ще намери достатъчно развлечения и приятели, за да се съвземе и забрави тази машина.

– Господи! – изохка по-малката половинка. – Тези нажежени улици!

– Налага се – отвърна непреклонно тя. – Последния месец Глория е отслабнала пет паунда; здравето на дъщеря ми за мен е по-важно от твоето удобство.

– Да беше помислила за здравето на дъщеря си, преди да я лишиш от любимия ѝ робот – избъбри той, но само под носа си.

Още щом ѝ съобщиха за предстоящото преместване в града, у Глория се появиха признаци на подобрение. Тя говореше рядко за това събитие, но винаги с радостно очакване. Започна да се усмихва отново и да яде почти с предишния апетит.

Госпожа Уестън преливаше от радост и не пропускаше нито една възможност да подчертае победата си над своя все още скептично настроен съпруг.

– Виждаш ли, Джордж, как ми помага да съберем багажа и бъбри, бъбри, ангелчето, сякаш е забравило всички тревоги. Аз нали ти казах – трябва да насочим вниманието ѝ към нещо друго.

– Хм – последва скептичният отговор. – Дано си права.

Събирането на багажа приключи бързо. Квартирата в града беше вече готова и бяха наети двама местни жители – мъж и жена – да се грижат за къщата по време на тяхното отсъствие. Когато дойде време да тръгват, Глория изглеждаше съвсем както преди и нито веднъж не спомена Роби.

В отлично настроение цялото семейство се качи на въздушното такси, с което прелетяха до летището (Уестън би предпочел собствения си хеликоптер, но той беше двуместен и нямаше багажник). От летището взеха големия пътнически самолет.

– Ела тук, Глория – повика я госпожа Уестън. – Запазила съм ти място до прозореца, да можеш да гледаш.

Глория изтопурка радостно по пътеката, залепи нос на дебелото стъкло – носът ѝ се превърна в бял кръг – и загледа напрегнато. Разнесе се ревът на двигателите. Глория беше още твърде малка, за да се уплаши, когато Земята се провали далеч долу, а тя самата стана два пъти по-тежка от обикновено; но беше достатъчно голяма, за да ѝ бъде всичко това безкрайно интересно. Едва когато Земята се превърна в скърпено от различни парчета одеяло, тя се откъсна от прозореца и се обърна към майка си.

– Мамо, скоро ли ще стигнем в града? – попита тя, като разтриваше премръзналото си носле и следеше с любопитство как петното пара, останало на стъклото от дъха ѝ, се свива постепенно и изчезва.

– След около половин час – каза майката и попита със сянка от тревога в гласа: – Не се ли радваш, че отиваме там? Знаеш ли колко ще ти хареса градът – с тези огромни сгради, много хора и толкова други интересни неща. Ще ходим всеки ден на визивокс и на цирк, и на плаж, и...

– Да, мамо – отвърна Глория, не особено въодушевена. В момента самолетът летеше над облаци и Глория беше погълната изцяло от тази необикновена гледка – облаци долу, а не горе. После небето наоколо се изчисти и тя се обърна към майка си със загадъчен вид, сякаш знаеше някаква тайна.

– Знам защо отиваме в града, мамо.

– Така ли? – Госпожа Уестън беше озадачена. – Защо, миличко?

– Вие не ми казвате, защото искате да ме изненадате, но аз знам. – За миг тя остана прехласната пред собствената си проникателност, после се разсмя весело: – Отиваме в Ню Йорк, за да намерим Роби, нали? С детективи!

Джордж Уестън тъкмо пиеше вода и тези думи доведоха до катастрофални резултати. Задавяне, задъхване, гейзер вода, пристъп на задушаваща кашлица. Когато всичко отмина, Джордж Уестън, целият измокрен и зачервен, имаше крайно изнервен вид.

Госпожа Уестън запази самообладание, но когато Глория повтори въпроса с по-тревожен глас, тя не издържа.

– Може би – отвърна рязко. – За бога, седни спокойно поне за миг и млъкни!

Ню Йорк винаги е бил рай за туристите и любителите на развлечения, но през 1998 година беше още по-примамлив. Родителите на Глория видяха възможностите в това отношение и ги използваха докрай.

По заповед на съпругата Джордж Уестън остави работите си да се грижат сами за себе си един месец, за да е свободен „да развлича Глория“, както се изразяваше той. Както и всичко друго, с което се заловеше Уестън, тази задача бе изпълнена делово, ефикасно и изцяло. Всичко, което е възможно да се направи, бе направено, преди да е изтекъл и месец.

Заведоха я на покрива на Рузвелт Билдинг и от тази височина – половин миля – тя разгледа с трепет зъбчатата панорама от покриви, които се губеха в самите поля на Лонг Айланд и в равнините на Ню Джърси. Посетиха зоологическите градини, където Глория, замряла от страх и блаженство, видя „истински жив лъв“ (и остана разочарована от това, че пазачите го хранеха със сурови бифтеци, а не с живи хора, както бе очаквала) и дълго и упорито настоява да ѝ покажат кита.

Обект на вниманието им станаха различни музеи, паркове, плажове и аквариуми.

Глория плава по Хъдсън с параход, изработен в стила на дваайсетте години. Летя на екскурзия в стратосферата, където небето беше тъмновиолетово, звездите светеха по-силно, а Земята долу, обгърната от изпарения, приличаше на огромна паница. Слезе с подводен съд със стъклени стени в дълбочините

на пролива Лонг Айланд, където в зеления трептящ свят наоколо се носеха странни морски същества, които я гледаха с любопитство през стъклото, после изведнъж се извиваха и отплуваха.

Пред погледа ѝ се разкри нова приказна страна – макар и по-прозаична, – когато госпожа Уестън я поведе из универсалните магазини.

И тъй, когато месецът вече изтичаше, съпрузите Уестън бяха убедени, че са направили всичко възможно, за да накарат Глория да забрави веднъж завинаги изчезналия Роби. Но не бяха съвсем сигурни дали са успели.

Защото, където и да я заведяха, видеше ли роботи, Глория проявяваше най-голям интерес именно към тях. Колкото и очарователни и невиджани неща да имаше пред нея, тя мигом ги забравяше, щом зърнеше дори само с крайчеца на окото си някой движещ се метален механизъм. Затова, когато водеше Глория някъде, госпожа Уестън гледаше да избягва всякакви срещи с роботи.

Развръзката дойде в Музея на науката и индустрията. Този музей беше уредил специална изложба за деца, на която се демонстрираха всякакви научни чудеса, нагодени към детския начин на възприемане. Разбира се, родителите на Глория включиха тази изложба в графата „задължителни“.

И в момента, когато двамата стояха пред един мощен електромагнит, погълнати изцяло от неговото действие, госпожа Уестън изведнъж откри, че Глория не е при тях. Първоначалната паника отстъпи място на спокойно обмисляне, след което двамата, с още трима помощници, започнаха да търсят внимателно.

Глория, разбира се, не беше дете, което ще тръгне да се шляе безцелно из музея. За годините си тя беше необикновено целенасочено и непоколебимо момиче – в това отношение гените на майката си бяха казали думата. На третия етаж беше видяла огромен надпис „КЪМ ГОВОРЕЩИЯ РОБОТ“. След като го прочете наум буква по буква и видя, че родителите ѝ нямат намерение да тръгнат в нужната посока, тя взе най-естественото решение. Изчака родителите си да се заплеснат, остави ги най-спокойно и закрачи към надписа.

Говорещият робот, една грамада, беше съвсем непрактично устройство, което имаше само рекламна стойност. Всеки час при него пускаха група хора, които

задаваха шепнешком въпроси на дежурния инженер. А той предаваше на работа онези въпроси, които сметнеше, че са подходящи за него.

Доста скучна работа. Е, добре е да знаеш, че квадратът на 14 е 196, че температурата в момента е 22,2 градуса, че атмосферното налягане е 762,5 мм, че атомното тегло на натрия е 23. Но за това не е нужен робот. Особено такава съвсем неподвижна грамада от проводници и бобини, заемаща дваайсет и пет квадратни ярда.

Рядко някой се връщаше втори път при работа, но едно четиринайсет-петнайсетгодишно момиче седеше кротко на пейката и чакаше трети сеанс. Когато Глория влезе, това момиче беше единствената жива душа наоколо. Но Глория не я погледна дори. В този момент хората почти не я интересуваха. Цялото ѝ внимание беше погълнато от огромния механизъм на колелца. За миг тя се разколеба. Той не приличаше на нито един от роботите, които бе виждала.

Внимателно, с нотка на съмнение в тъничкото гласче, тя започна:

– Господин робот, извинете, сър, но вие сте Говорещият робот, нали?

Тя не беше сигурна в това, но смяташе, че робот, който може да говори, заслужава истинска вежливост.

(Момичето на пейката мислеше напрегнато за нещо и това личеше по слабото му безцветно лице. То измъкна малък бележник и бързо започна да пише някакви йероглифи на него.)

Разнесе се добре смазаното бръмчене на зъбчати механизми и механичният глас прогърмя равно, без всякаква интонация:

– Аз... съм... роботът... който... говори.

Глория го гледаше разочарована. Той наистина говореше, но гласът идваше някъде отвътре. Нямаше лице, към което човек да се обърне.

Независимо от това тя каза:

– Можете ли да ми помогнете, господин робот?

Говорещият робот беше конструиран, за да отговаря на въпроси, и досега му бяха задавали само такива, на които можеше да отговаря. Затова, уверен в своите възможности, той отвърна:

– Мога... да ти... помогна.

– Много ви благодаря, господин робот. Да сте виждали някъде Роби?

– Кой е... този... Роби?

– Това е един робот, господин робот. – Тя се повдигна на пръсти. – Ей толкова висок, господин робот, дори малко повече, и е много добър. Има и глава. Вие нямате глава, господин робот, но той има.

Говорещият робот не можеше да я догони.

– Робот... ли?

– Да, господин робот. Робот като вас, само че не може да говори. Но прилича на истински човек.

– Робот... като... мен?

– Да, господин робот.

Отговорът на това беше някакво прашене, прекъсвано от неразбираеми звуци. Подаденото му радикално обобщение, тоест представата за него не като индивидуален обект, а като част от по-голяма група, надвишаваше възможностите му. Но верен на предназначението си, той все пак се опита да обхване това понятие, което доведе до изгарянето на пет-шест бобини. Забръмчаха аварийните сигнали.

(В този момент момичето на пейката стана и си отиде. Беше събрала достатъчно материал за реферата „Роботиката от практическа гледна точка“. Това беше първото от многото изследвания на Сюзън Келвин в тази област.)

Едва скривайки нетърпението си, Глория чакаше отговор. Изведнъж някой зад нея извика „Ето я!“, и тя позна гласа на майка си.

– Какво правиш тук, непослушнице? – развика се госпожа Уестън, чиято тревога прерастваше в гняв. – Знаеш ли, че изплаши до смърт мама и татко? Защо избяга?

В стаята се втурна дежурният инженер. Хванал се с две ръце за главата, той попита кой е развалил машината.

– Не знаете ли да четете? – викаше той. – Тук е забранено да се влиза без разводач.

Глория извиси тъжното си гласче, за да надвие шума:

– Исках само да видя Говорещия робот, мамо. Помислих си дали не знае къде е Роби, нали и двамата са работи.

И само при мисълта за Роби тя изведнъж се разплака неудържимо.

– Трябва да намеря Роби, мамо. Искam си Роби.

Госпожа Уестън преглътна и каза:

– О, господи! Да вървим, Джордж! Не мога повече!

Вечерта Джордж Уестън излезе някъде за няколко часа. На другата сутрин се приближи до жена си с подозрително самодоволен вид.

– Имам една идея, Грейс.

– Каква? – последва мрачен, равнодушен въпрос.

– Отнася се за Глория.

– Надявам се, че няма да предложиш отново да купим онзи робот.

– Не, разбира се.

– Тогава, слушам те. Може пък да си измислил нещо. Всичко, което аз направих, се оказа безполезно.

– Ето какво ми дойде наум. Цялата беда с Глория е, че тя гледа на Роби като на човек, а не като на машина. И естествено, не може да го забрави. Сега, ако успеем да я убедим, че Роби не е нищо повече от купчина стоманени листове и медни проводници, която се оживява чрез електричество, тя ще престане да тъгува за него. Един вид психологическа атака, нали разбираш?

– А как смяташ да я осъществиш?

– Лесно. Къде, мислиш, бях снощи? Убедих Робъртсън от „Ю. С. Роботс“ да ни разведе утре из всички свои владения. Ще идем и тримата и когато разгледаме всичко, Глория ще се убеди, че роботът не е живо същество.

Очите на госпожа Уестън се разшириха постепенно и в тях проблесна нещо като възхищение.

– Я виж ти, това е чудесна идея.

Копчетата на жилетката на Джордж за малко не отхвъркнаха.

– Само такива ми идват – каза той.